

Skolefravær hos elever med nevrotilstander hvordan forstå, kartlegge og tilrettelegge

Med utgangspunkt i elevene vi møter i Statped med langvarig
bekymringsfullt skolefravær

Maren-Johanne Nordby
Seniorrådgivere i Statped
Avdeling for sammensatte lærevansker

Hva er Statped:

- ▶ Vi er et direktorat under Kunnskapsdepartementet
- ▶ Vi bistår PPT i laget rundt elever og barn med varig og omfattende spesialpedagogiske behov
- ▶ Vi skal bidra med spesialpedagogiske kompetanse på system- og på individnivå
- ▶ Vi bidrar inn i Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis

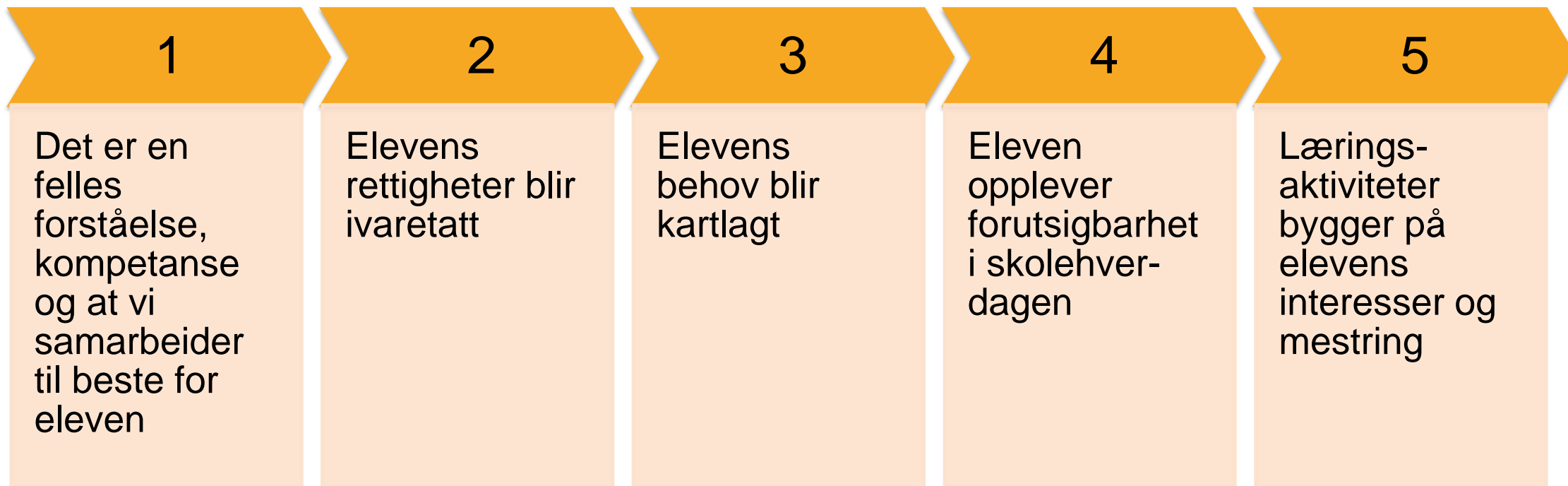
Henvendelser til Statped

- ▶ Økt antall henvendelser på system- og individtjenester
- ▶ Spør oss-tjenesten
- ▶ Skoleåret 2022/2023 ca. 50 prosent av alle søknadene til avdeling for sammensatte lærevansker handler om elever med nevrotilstander og skolefravær
- ▶ Statpedundersøkelsen 2022

Hva sa elevene

- ▶ Skam, Stress, Redd
- ▶ «NAVer»
- ▶ «Dette går bare en vei, og det er nedover»
- ▶ Ha en «go», et mål
- ▶ «En plan B»
- ▶ Ungt utenforskap
- ▶ **Det var lærere som snudde situasjonen for alle fire**

Laget rundt elever med skolefravær må sikre at:

Laget rundt elever med skolefravær må sikre at:

Lærevansker

ADHD

Tourettes
syndrom

Sosiale
vansker

Sensoriske
vansker

Mobbing

Relasjoner

Rigid

Autisme

Søvn

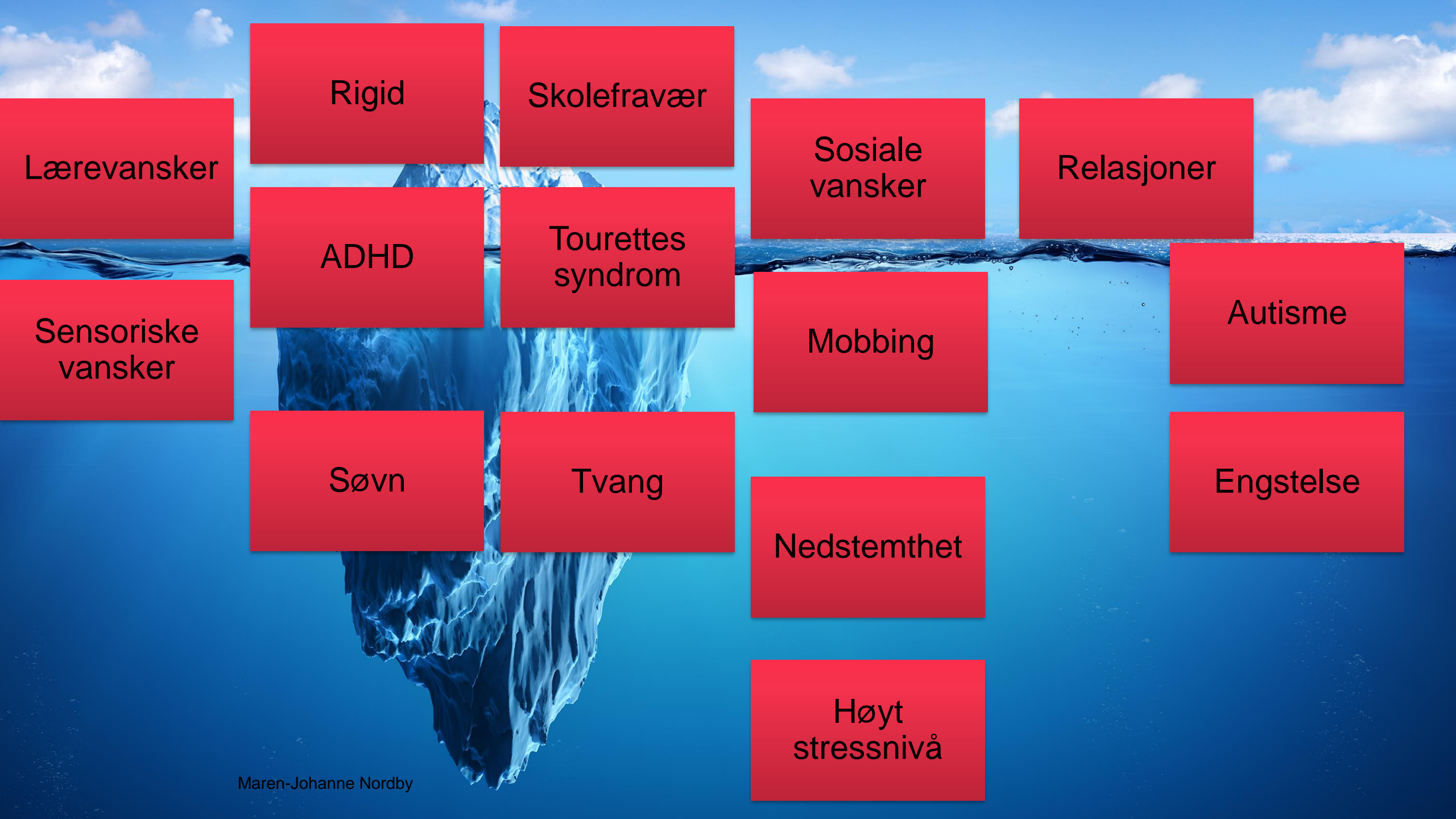
Tvang

Engstelse

Skolefravær

Nedstemthet

Høyt
stressnivå

Rigid

Skolefravær

Lærevansker

Sosiale vansker

Relasjoner

ADHD

Tourettes syndrom

Sensoriske vansker

Mobbing

Autisme

Søvn

Tvang

Engstelse

Nedstemthet

Høyt stressnivå

Hva vet vi om elever med nevrotilstander og skolefravær

- ▶ Elever med autisme har høyere risiko for å utvikle vegringsatferd knyttet til skole enn nevrotypiske elever (Munkhaugen, Gjevik, Pripp, Sponheim & Diseth, 2017).
- ▶ Elever med nevrotilstander har ofte lærevansker og andre sameksisterende vansker (Sunda, Sharma, Kaushal, Hussain, 2019 og M-L Amundsen og G. H. Møller, 2022).

- ▶ Barnehagebarn og barn i tidlig skolealder som har utviklingsvansker, lærevansker og emosjonelle- eller atferdsvansker, utsettes hyppigere for gjentatte krenkelses og erting sammenlignet med barn som ikke har slike vansker (Øksendal m.fl., 2022)
- ▶ Manglende tilrettelegging i skolen for elever med nevrotilstander er en risikofaktor for å utvikle alvorlig skolefravær (Bühler, Karlsson & Österholm, 2018)
- ▶ Jo høyere grad av kompleksitet elever med skolefravær har, jo mer skreddersøm trenger de for at tiltakene skal lykkes (Stromberg

Vanlig med sameksisterende vansker i elevgruppa:

- ▶ Vanlige nevrotilstander
 - ▶ Tourettes Syndrom
 - ▶ ADHD
 - ▶ Autisme

- ▶ Lærevansker
 - ▶ Språkvansker
 - ▶ Lese- og skrivevansker
 - ▶ Matematikkvansker

Vansker som er en del av nevrodiagnosen:

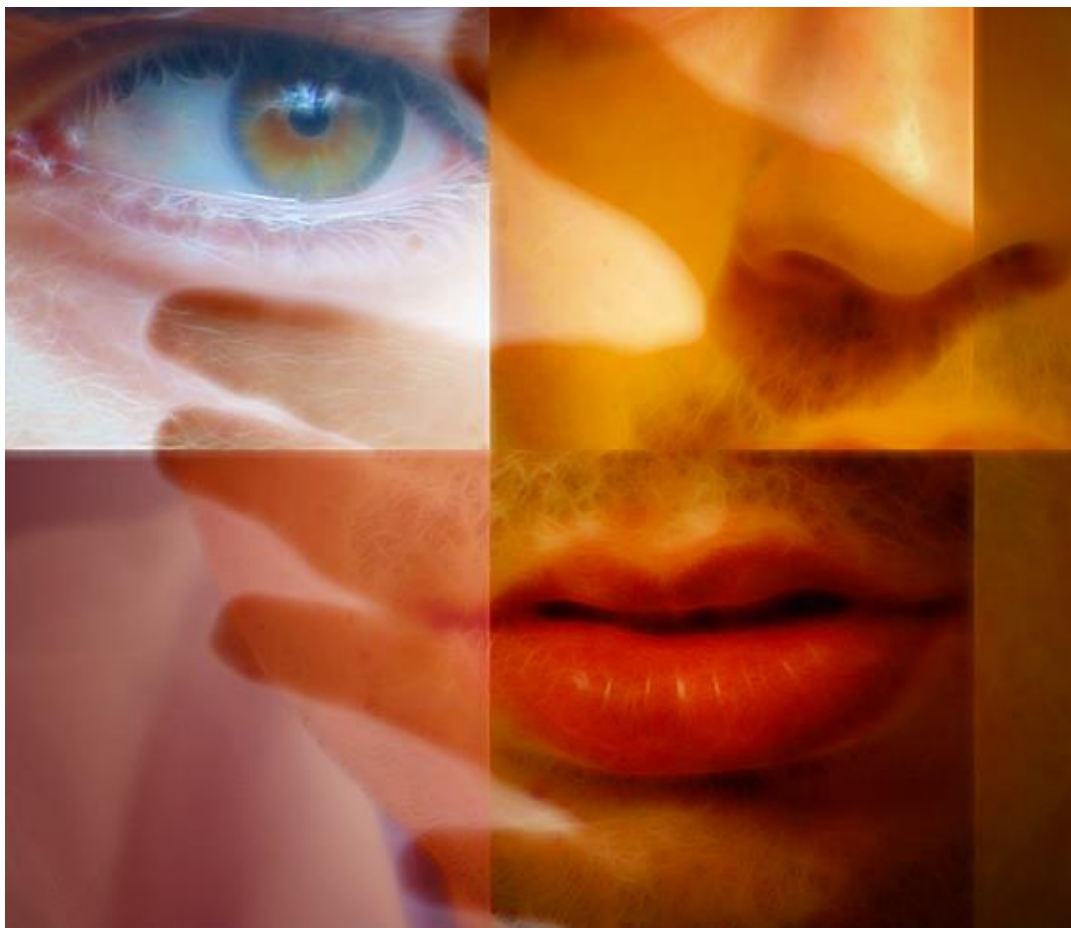
- ▶ Sensorisk overfølsomhet
- ▶ Lavere eksekutive funksjoner
- ▶ Selvreguleringsvansker
- ▶ Indre og/eller ytre uro
- ▶ Motoriske vansker
- ▶ Søvnvansker
- ▶ Sosiale vansker
- ▶ Rigiditet
- ▶ Spiseforstyrrelser
- ▶ Tvang

Vansker elevene er sårbare for å utvikle eller bli utsatt for:

- ▶ Mobbing
- ▶ Angst
- ▶ Depresjon
- ▶ Psykisk uhelse
- ▶ Ufrivillig skolefravær

- ▶ **Lav terskel for stress**

Sensoriske opplevelser

Elever med nevrotilstander kan ha **annerledes** sensoriske opplevelser.

Dette betyr at de **opplever** sanseinntrykk på en uvanlig måte.

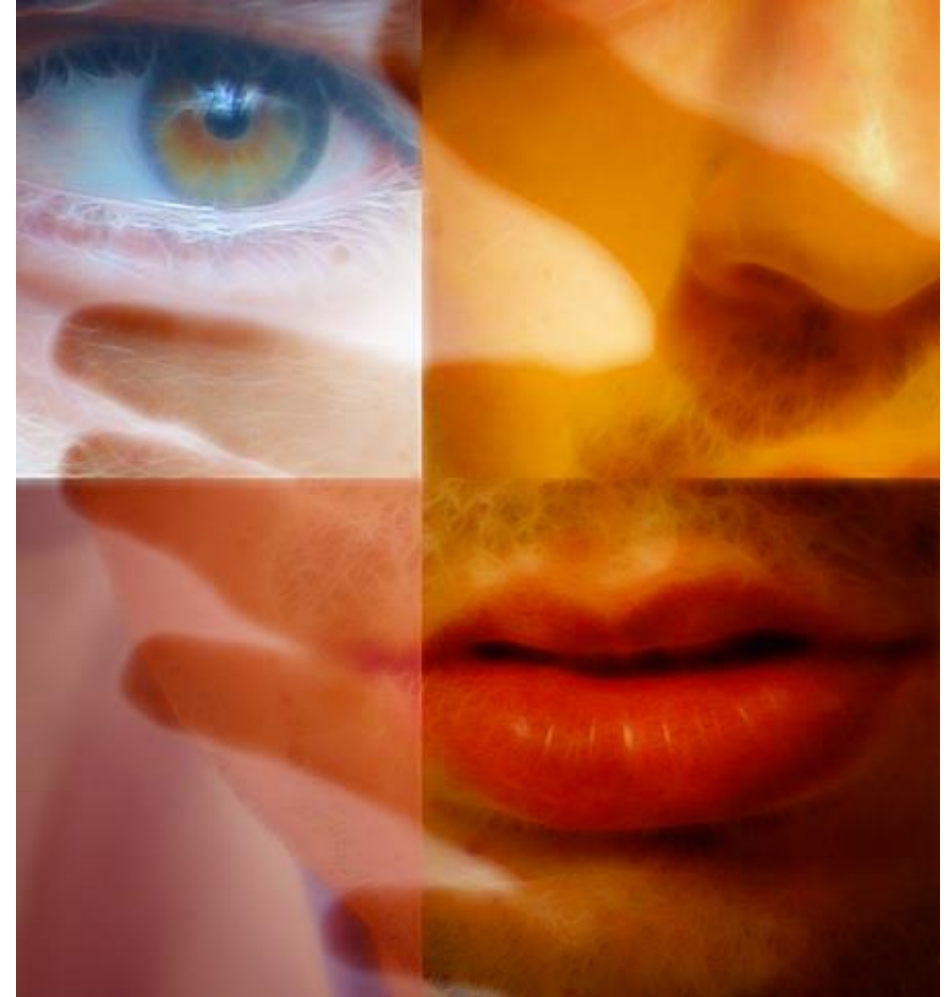
Sanseinntrykkene kan være **sterkere, svakere** eller **annerledes** enn for «folk flest».

For noen blir sanseuttrykkene så sterke og voldsomme at det blir **forstyrrende, vondt** og **ubehagelig**.

Annerledes sensorisk opplevelse kan omfatte:

- ▶ Hørsel
- ▶ Syn
- ▶ Lukt
- ▶ Smak
- ▶ Berøring

- ▶ Mange ting på en gang
- ▶ Blir mer sliten
- ▶ Stress

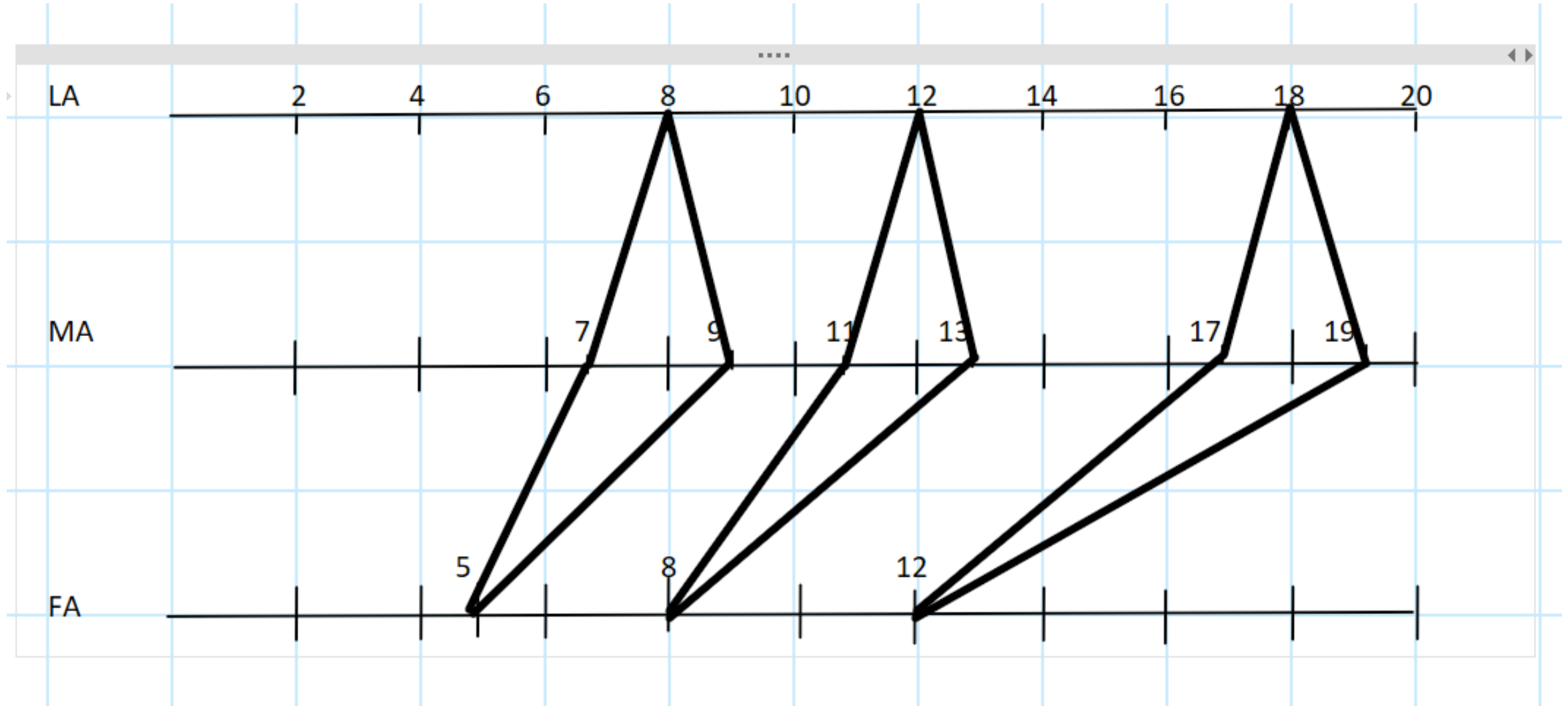
Eksekutive funksjoner

Hjernens administrerende direktør

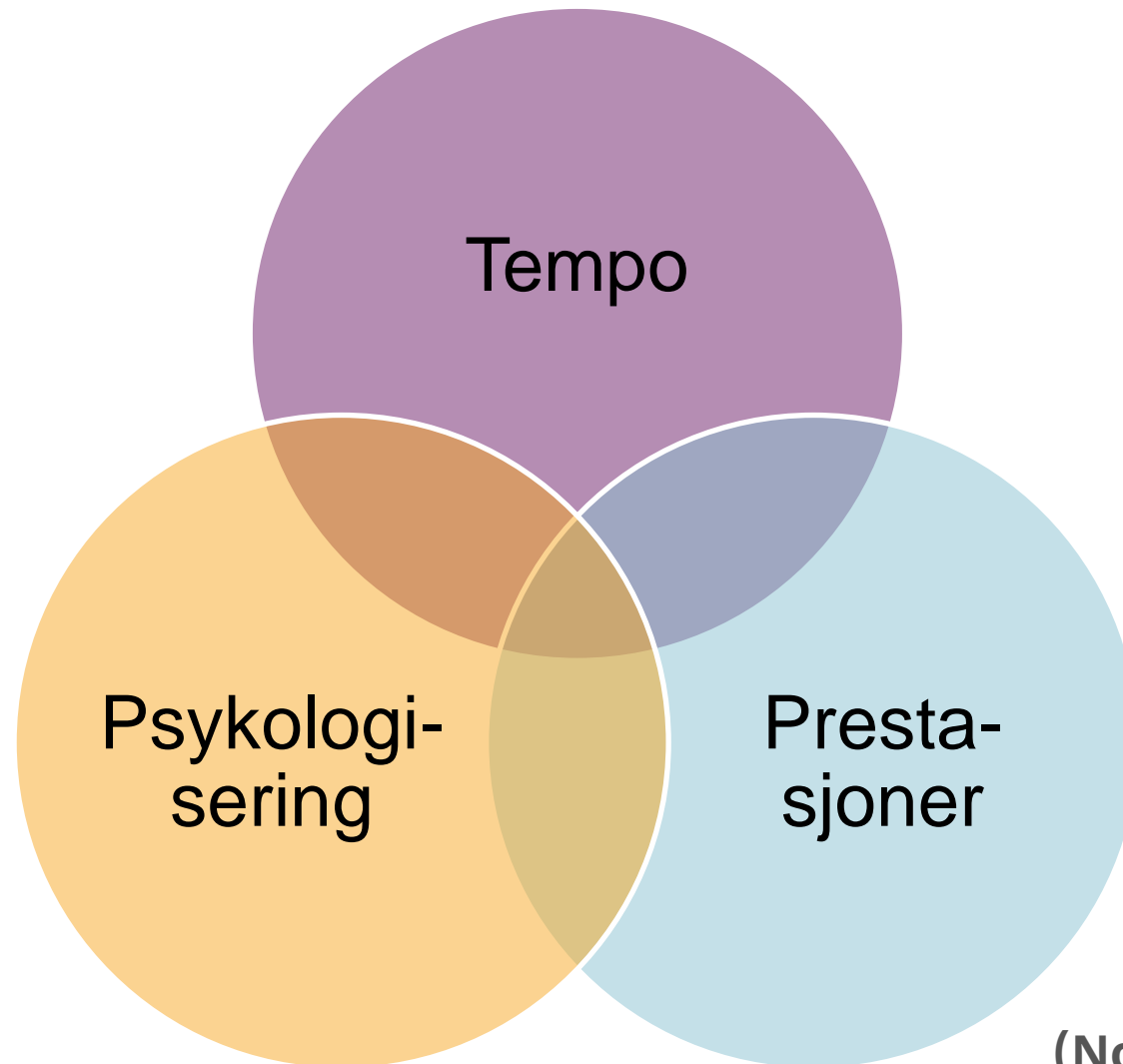
- ▶ Styre oppmerksomhet
- ▶ Kognitiv fleksibilitet
- ▶ Planlegge og gjennomføre oppgaver
- ▶ Se konsekvenser
- ▶ Selvregulering og problemløsning
- ▶ Prosesseringstempo
- ▶ Arbeidsminne – evnen til å
 - Ta inn informasjon
 - Fastholde over kort tid
 - Bearbeide for direkte bruk eller lagring

«30 prosent regelen» for eksekutive funksjoner og ADHD

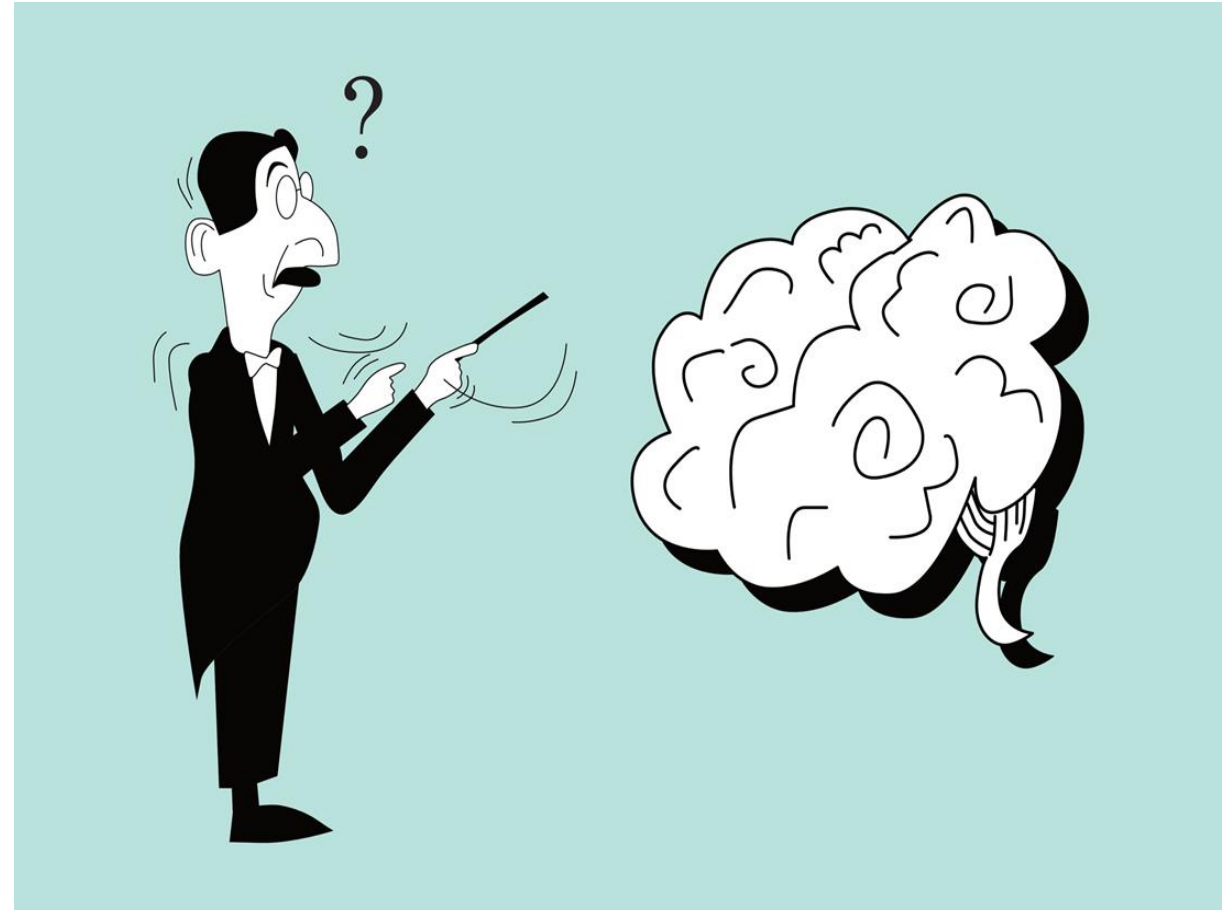
Modell for økt mistriivsel blant barn og unge

(Noemi Katznelson m.fl., 2022)

Vi lever i et samfunn som setter høye krav til:

- ▶ Eksekutive funksjoner
- ▶ Språklige ferdigheter
- ▶ Sosiale ferdigheter
- ▶ Kognitiv fleksibilitet
- ▶ Tilpasning til sensoriske inntrykk

Illustrert av Jacob Iuell-Heitmann

Stress og ufrivillig skolefravær

- ▶ Mismatch mellom krav og elevens ferdigheter-evner-muligheter når det kommer til:
 - ▶ Egenledelse
 - ▶ Å lykkes faglig
 - ▶ Å lykkes sosialt
- ▶ **Opplevelse av å ikke lykkes på skolen**
- ▶ **Fører til lav mestringstillit**

[Dette bildet](#) av Ukjent forfatter er lisensiert under [CC BY-ND](#)

Skolefravær og mestring fra elevperspektivet

Tap av
opplæring

Tap av faglige
ferdigheter

Tap av venner

Tap av
fellesskap

Opplevelse av
annerledeshet

Tap av
sosialisering

Tap av
livsmestring

Tap av
utdanning

Tap av
jobbmuligheter

Utenforskap

Lav livskvalitet

Skolefravær og mestring fra lærer/andre aktørers perspektiv

Lav mestring

Følelsen av å
ikke strekke
til

Manglende
relasjon

Har prøvd alt,
men ingen er
fornøyde

Handler om
ressurser

Føler seg
alene

Har generelt
alt for mye
ansvar

Mangler
kompetanse

Skolefravær og mestring fra foreldreperspektivet

Ikke trodd, ikke hørt, ikke forstått

«Bare dere får ham på skolen skal vi tilrettelegge vi»

Følelse av å ikke lykkes i foreldrerollen

Redde

Ensomhet

Parforholdet

Uenighet om hvordan møte barnet

Søsken

Skyld, skam, stress

Foreldre i mangeltilstand

«Går på helsa løs»

Jobb/økonomi

Sorg og krise

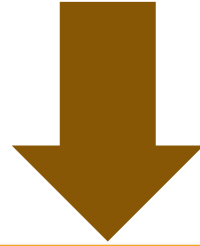
Den biologiske komponenten

Lav mestring!

Årsaker til utenforskap og skolefravær

- ▶ Høyere krav fra samfunnet
- ▶ Lav mestringsfølelse på skolen
- ▶ Høyt stressnivå over år
- ▶ Opplæringstilbudet de mottar gir lite mening
- ▶ Mobbing
- ▶ Få relasjoner til voksne og medelever
- ▶ Individuelle sårbarheter
- ▶ Eventuelt andre forhold

Laget rundt elever med skolefravær må sikre at:

2. Lovverk og sakkyndighetsarbeid

- ▶ Barnekonvensjonen
- ▶ CRPD
- ▶ Grunnloven
- ▶ Likestillings- og diskrimineringsloven
- ▶ Forvaltningsloven
- ▶ Opplæringsloven
- ▶ Fullføringsreformen

Dette bildet av Ukjent forfatter er lisensiert under [CC BY-SA-NC](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

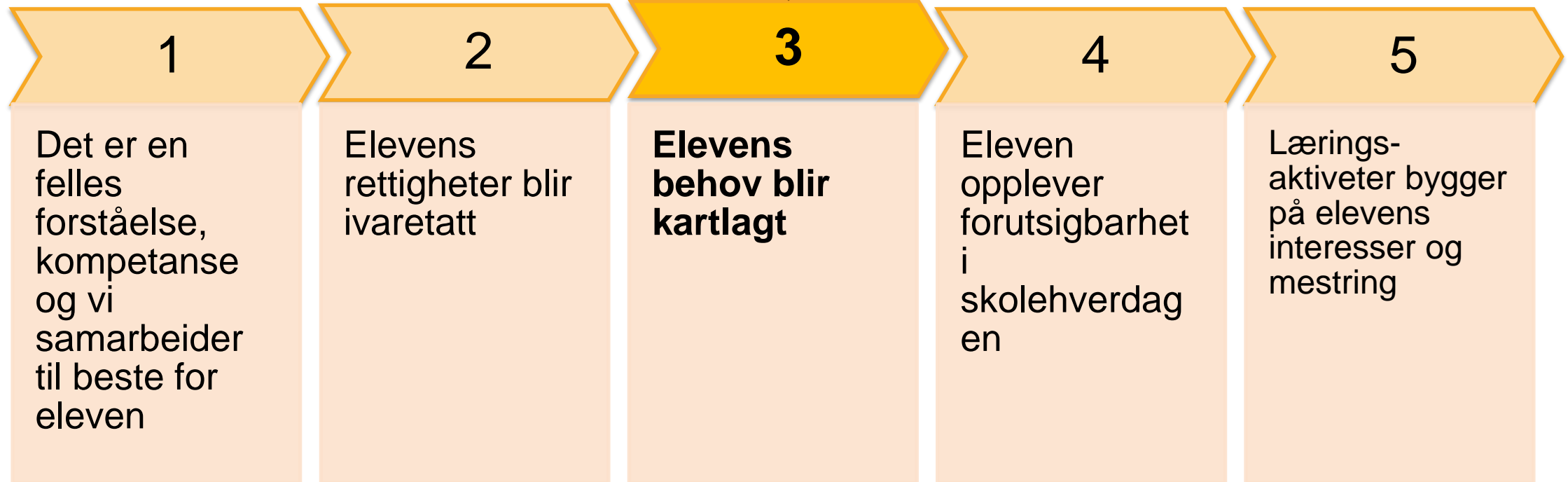
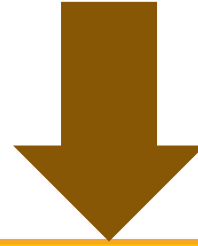
Hva vi erfarer og hører der ute:

- ▶ «Bare han/hun kommer på skolen skal vi tilrettelegge»
- ▶ «Dette har vi ikke ressurser til»
- ▶ «Jeg har 30 andre elever jeg også skal tenke på»
- ▶ «Det er ingen andre elever på denne skolen som får så mye»
- ▶ «Dette er veldig krevende foreldre»
- ▶ «Er dette foreldrenes eller elevens behov?»
- ▶ Generelt høyt konfliktnivå

Noe av det vi ofte finner:

- ▶ Lav kompetanse på elever med nevrotilstander
- ▶ Personavhengighet
- ▶ Profesjonalitet
- ▶ Lite helhetlig og langsiktig tenkning i laget rundt eleven
- ▶ Lav kunnskap og lav interesse for lovverk
- ▶ Følgefeil over år
- ▶ Upresise og gamle sakkyndige vurderinger → uklare enkeltvedtak
- ▶ Ubegrunnede meldinger til barnevernet
- ▶ Fritak fra opplæringsplikten
- ▶ Ufaglærte driver opplæring
- ▶ Partene «peker på hverandre»

Laget rundt elever med skolefravær må sikre at:

Områder som bør kartlegges

Interesser og styrker

Eksekutive funksjoner

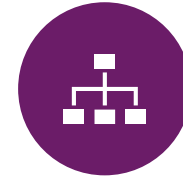
Sensoriske vansker

Sosial kompetanse

Stressfaktorer og triggere i læringsmiljøet

Struktur og forutsigbarhet

Lærevansker

Tilleggsvansker og andre forhold

Evner/læreforutsetninger

Kartlegging til kartleggingen

Spørsmål før vi kommer for å snakke med deg:

1

Jeg vil snakke med	Maren	Hedda	Noen andre

2

Jeg vil snakke med dere	Hjemme	Statped	Et annet sted

3

Jeg vil snakke i	10 min	15 min	20 min	Noen andre minutter? ?

4

Jeg vil at noen skal være sammen med meg	Mamma	pappa	Mamma og pappa	Noen andre ?

5

Jeg vil sitte	Ved siden av	Overfor	På hver vår side av rommet	Noe annet

6

Dette vil jeg gjøre	Bare svare på spørsmål	Spille Minecraft og svare på spørsmål +	Se på Youtube og svare på spørsmål +	Noe annet

Sånn vil jeg ha det på skolen

Instruksjoner og informasjon

 Sett kryss om det stemmer

☐ Jeg trenger korte og tydelige instruksjoner fra lærerne.	ord
☐ Jeg trenger å sitte på plassen min når nye instruksjoner blir gitt.	
☐ Jeg trenger bildestøtte når jeg får oppgaver og informasjon.	
☐ Jeg vil gjerne få instruksjoner direkte fra læreren.	
☐ Jeg trenger å bli minnet på hva jeg skal gjøre, mens jeg jobber med oppgaven.	

Spørsmål om interesser og fremtid

Dette er et spørreskjema som er delt opp i to temaer. Det ene temaet handler om dine interesser og hva du er opptatt av. Det andre temaet handler om dine ønsker for fremtiden. Grunnen til at vi lurer på dette er at vi ønsker å gi råd og tips til skolen på hvordan du vil ha der for å lære best. For å kunne gjøre det, kan det være lurt at vi vet litt om hva du liker å holde på med, og om du har noen tanker eller ønsker for fremtiden

1

Jeg liker å game

Stemmer

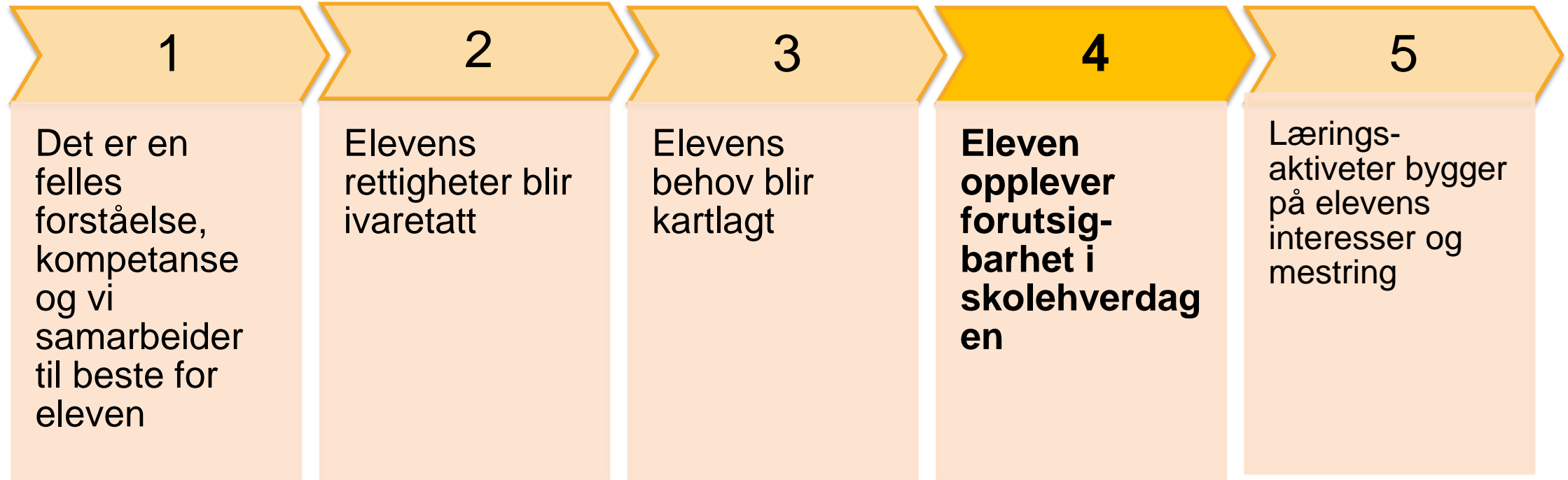
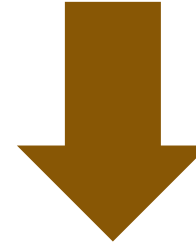
Stemmer litt

Stemmer ikke

Pluss	Minus
	Kjedelig Rotete Skittent Bråkete Folk Skrivelyder visking

Laget rundt elever med skolefravær må sikre at:

Overganger, struktur og forutsigbarhet

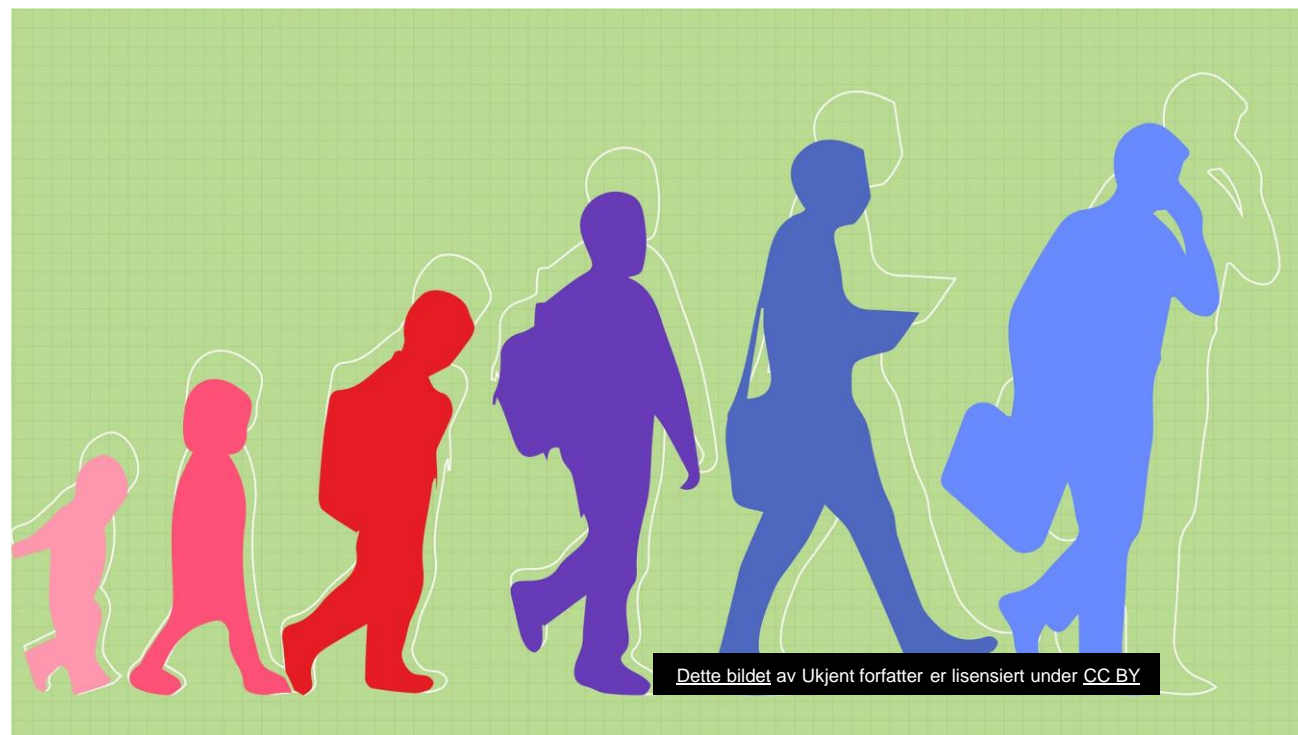
De fleste elever med nevrotilstander vil trenge hjelp til å skape struktur og forutsigbarhet i hverdagen, men det må være individuelt tilpasset

Funksjoner som er viktig i overganger

- ▶ Organisering
- ▶ Planlegging
- ▶ Tidsperspektiv
- ▶ Impulskontroll
- ▶ Selvregulering
- ▶ Initiativ
- ▶ Arbeidsminne
- ▶ Oppmerksomhet
- ▶ Selv-monitorering

Store overganger i barns liv

- ▶ Fra barnehage til grunnskolen
- ▶ Når klassen får ny kontaktlærer
- ▶ Fra ungdomsskolen til videregående
- ▶ Fra elev til lærling
- ▶ Fra videregående til voksenlivet
- ▶ Flytting
- ▶ Mange har vansker med å se for seg hva som skal skje og hvordan ting kommer til å være

Hverdagslige overganger

- ▶ Skoledagen er full av små overganger
- ▶ Fra en aktivitet til en annen
- ▶ Fra en arbeidsøkt til en liten pause
- ▶ Fra hjem til skole
- ▶ Friminutt

7 H

1. Hva skal jeg gjøre?
2. Hvor skal jeg være?
3. Hvorfor skal jeg gjøre det?
4. Hvem skal jeg være sammen med?
5. Hvordan gjør jeg det?
6. Hvor lenge skal det holde på?
7. Hva skjer etterpå?

Dagsplan kombinert med øktplan

DAGSPLAN

Mandag 2022

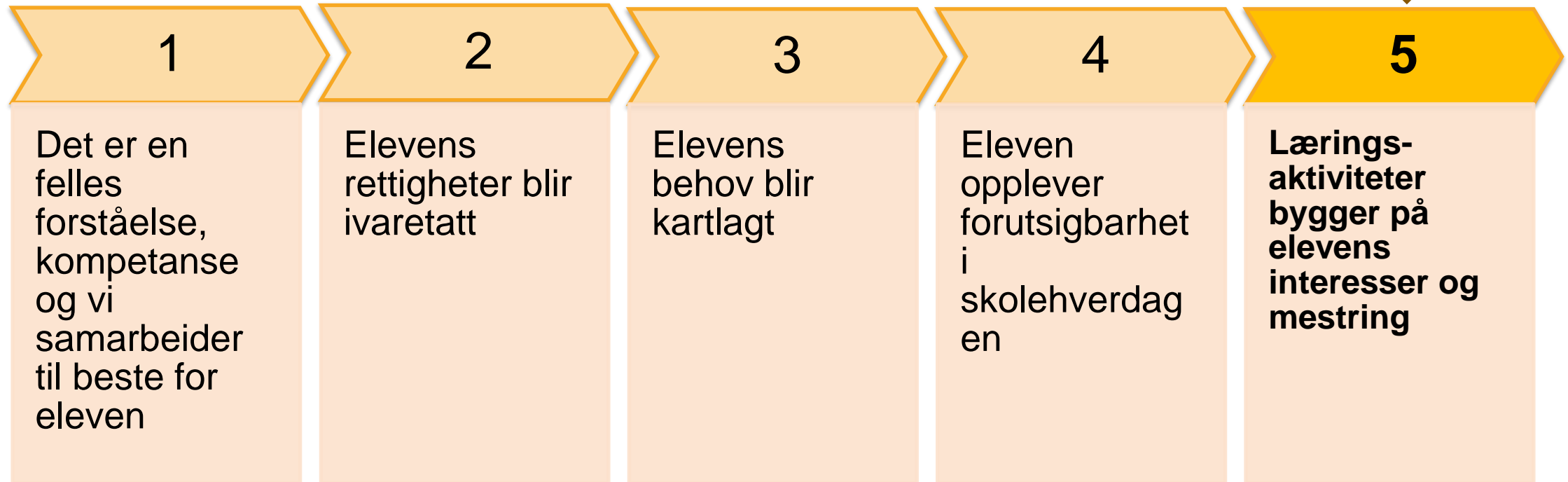
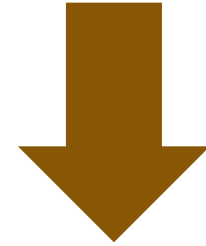
Elev NN

TIME	HVA SKAL VI GJØRE?	HVEM?	Hvor
1.time 8.30 - 9.15	Engelsk Gjennomgang på tavla, lese, oppgaver	Kontaktlærer, elev X, elev, Y, elev Z	Klasserom 1
9.15-9.30	FROKOST	Miljøarbeider, Lærer 1, lærer 2	Pauserom/ felleserom/ ute
2.time 09.30-10.00	Norsk Fortsette med prosjekt	Lærer 1, elev X, elev, Y, elev Z	Klasserom 1
10.00-10.10	Pause	Kontaktlærer, lærer 2	Pauserom/ felleserom/ ute
3.time 10.10-10.40	Matte Gjennomgang, tavleoppgaver (du kan gjøre oppgaver i boka hvis du vil)	Kontaktlærer	Klasserom 1
10.40-11.00	Pause	Lærer 1	Pauserom/ felleserom/ ute
4.time 10.30-11.40	Matte Oppgaver i boka	Kontaktlærer	Klasserom 1
11.40-12.10	Lunsj	Miljøarbeider, lærer 3, lærer 4	Kjøkken
5. time 12.10-12.50	Fremmedspråk Lese, oppgaver, samtalepill	Lærer 1	Eget rom
12.50-13.00	Pause	Lærer 1, lærer 2	Pauserom/ felleserom/ ute
6. time 13.00-13.30	Fremmedspråk Samtalepill, Doulingo	Lærer 1	Eget rom
13.30-13.50	Pause Takk for i dag!	Lærer 1, lærer 2	Pauserom/ felleserom/ ute

Norsk

Hva skal jeg gjøre?	Ferdig – sett kryss
Følge med på gjennomgang på tavla (ca. 10 minutter). Rekk opp hånda om du vil si noe eller spørre om noe)	
Lese s 24	
Lese s 25	
Lese s 26	
Finn fire adjektiver	
Finn fire adverb	
Pause – du browse i fem minutter	
Gjør oppgave 1 s. 27. Rekk opp hånda om du lur på noe, da vil lærer X komme bort så for han kan.	
Gjør oppgave 2 s. 27. Rekk opp hånda om du lur på noe, da vil lærer X komme bort så for han kan.	
Friminutt	

Laget rundt elever med skolefravær må sikre at:

Relasjon
Inkludering
Mestring

Veien tilbake til skolen

RIM-modellen

1

- Læringsaktiviteter for å skape relasjon
- Foregår ofte hjemme hos eleven
- **Målet er relasjon**

2

- Læringsaktivitet på alternativ arena
- Foregår som regel en til en
- **Målet er mestring og oppmøte**

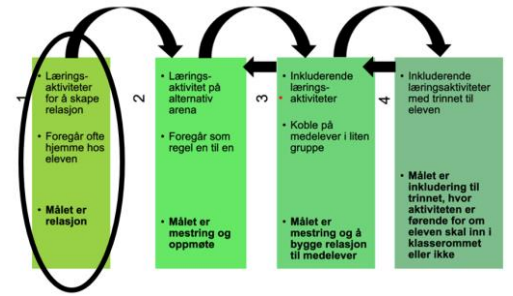
3

- Inkluderende læringsaktiviteter
- Koble på medelever i liten gruppe
- **Målet er mestring og å bygge relasjon til medelever**

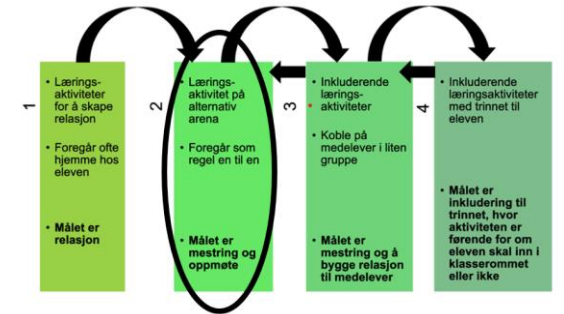
4

- Inkluderende læringsaktiviteter med trinnet til eleven
- **Målet er inkludering til trinnet, hvor aktiviteten er førende for om eleven skal inn i klasserommet eller ikke**

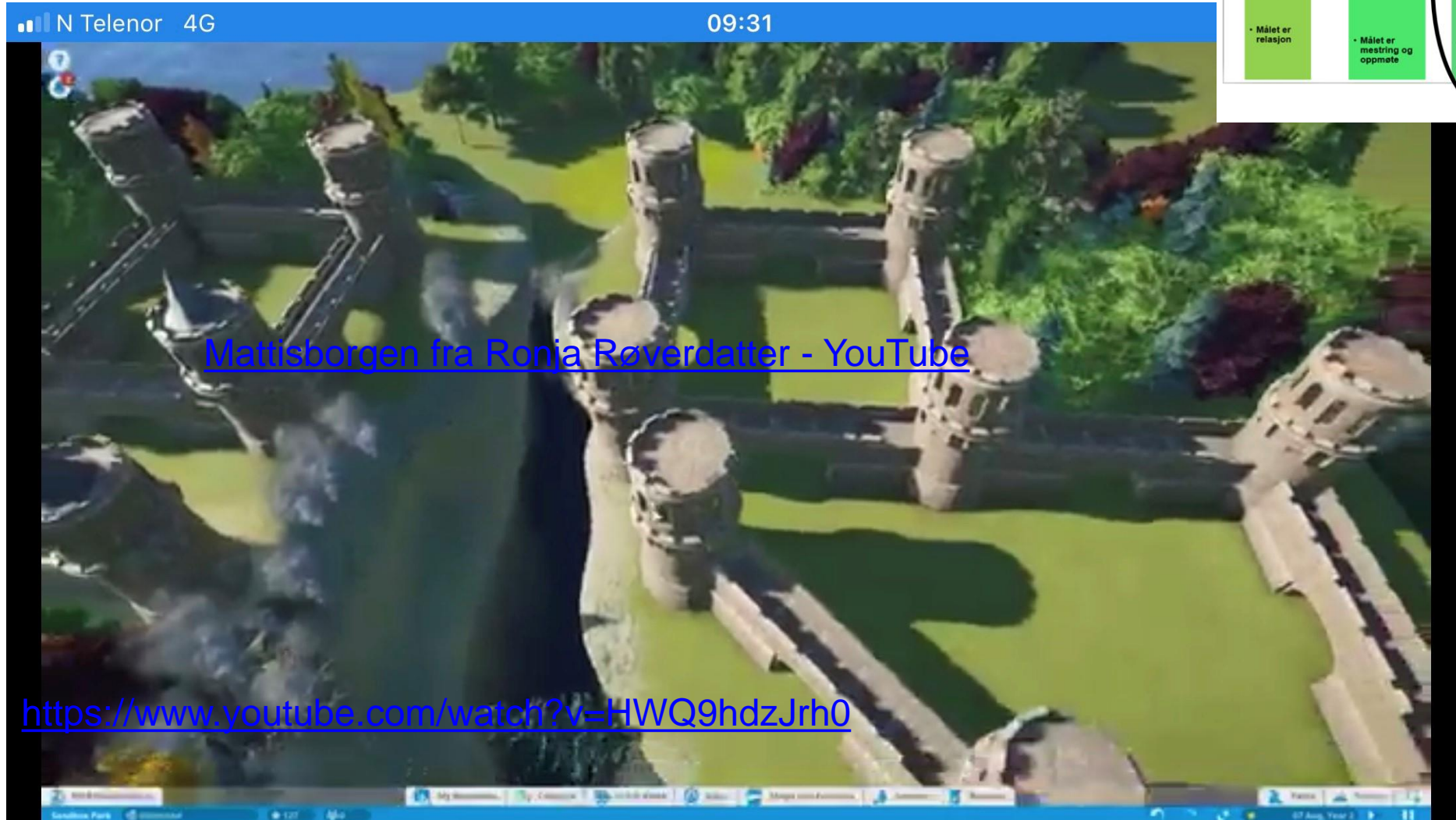
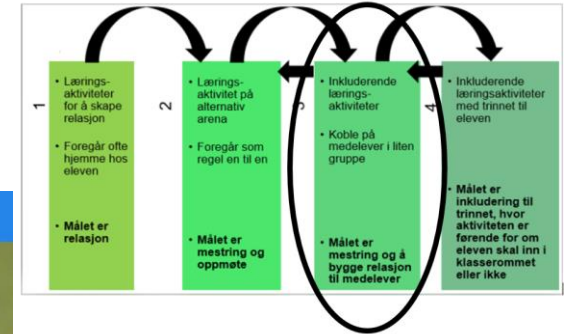
Nivå 1. Læringsaktivitet for å bygge relasjon i hjemmet

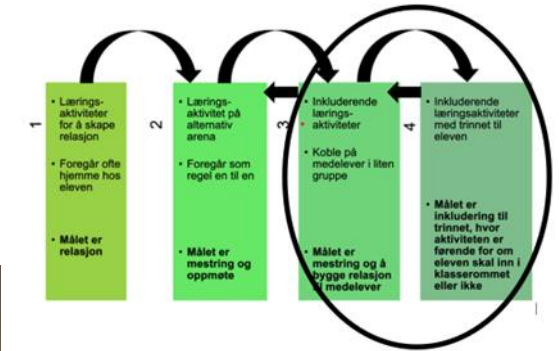
2. Læringsaktivitet på alternativ arena eller grupperom

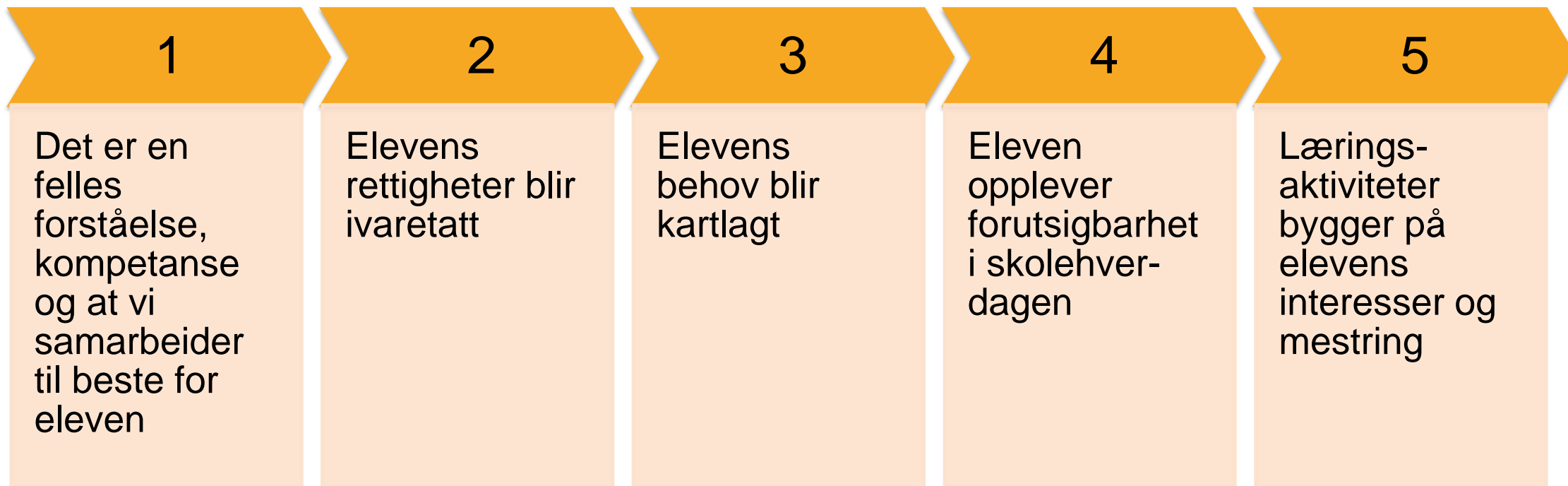
3. Inkluderende læringsaktivitet

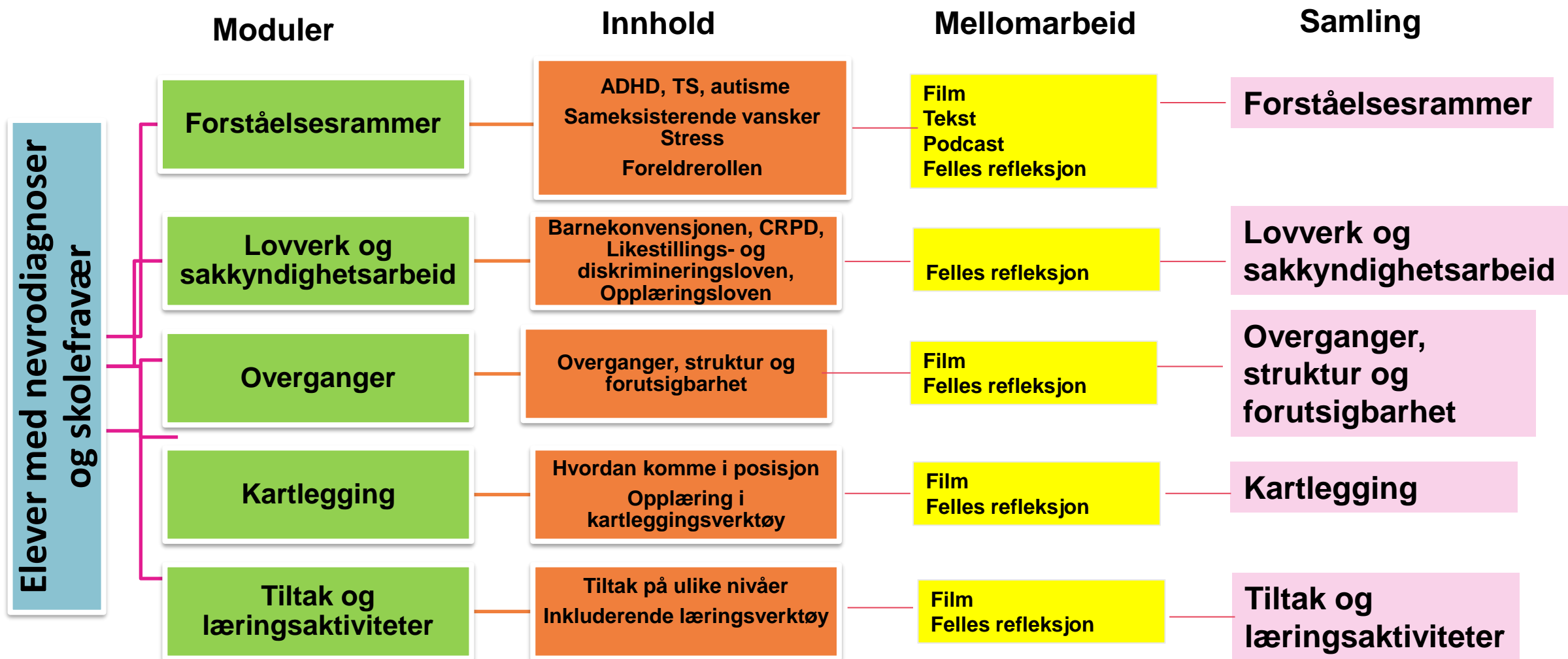
Skolefravær tekstet.mp4

Laget rundt elever med skolefravær må sikre at:

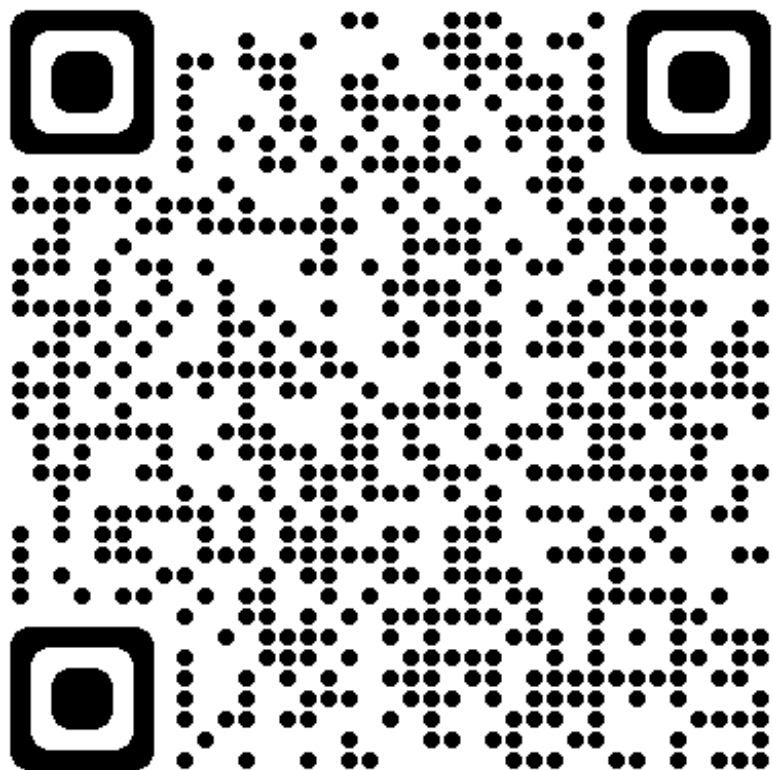
Kompetansepakke om skolefravær hos elever med nevrodiagnoser

Oppsummering:

- ▶ Skjult funksjonsnedsetting
- ▶ Elever med høyt stressnivå
- ▶ Få frem hele bildet
- ▶ Tett foreldresamarbeid
- ▶ Elevens stemme
- ▶ Elevens interesser
- ▶ Skreddersøm

Temaside om skolefravær

[Spesialpedagogikk](#) [Læringsressurser](#) [Kurs](#) [Kompetanseløftet](#) [Søk tjenester](#) [Magasin](#) [Kontakt](#)

Skolefravær og ADHD, Tourettes syndrom og autisme

Elever med nevroutviklingsforstyrrelser som ADHD, Tourettes syndrom og autisme har ofte komplekse og sammensatte utfordringer. Det kan føre til høyt stressnivå og utfordringer med å delta på skolen. Blir det ikke tilrettelagt for disse elevene, står de i fare for å utvikle skolefravær.

Forstå nevroutviklingsforstyrrelser og skolefravær

Nevroutviklingsforstyrrelser	Hva er nevroutviklingsforstyrrelser	Forebygge skolefravær
Sensoriske vansker og skolefravær	Eleven	Eleven og laget rundt
Overganger og nevroutviklingsforstyrrelser		

Nyttige lenker

- ▶ [Sånn vil jeg ha det | statped.no](#)
- ▶ [IVAS - informasjons-og kommunikasjonsverktøy | statped.no](#)
- ▶ [Interessekartleggingsskjema - for læring og trivsel | statped.no](#)
- ▶ [Book Creator - temaside | statped.no](#)
- ▶ [Verktøy for elever med skolefravær | statped.no](#)
- ▶ [Nevroutviklingsforstyrrelser og skolefravær www.statped.no](#)

Nyttige lenker

- ▶ <https://www.statped.no>
- ▶ <https://www.statped.no/adhd/>
- ▶ <https://www.statped.no/tourettes/>
- ▶ <https://www.statped.no/autisme/>
- ▶ <https://www.statped.no/laringsressurs/sammensatte-larevansker/sann-vil-jeg-ha-det/>
- ▶ Statped, e-læring om barnekonvensjonen: [Barnekonvensjonen | www.statped.no](https://www.statped.no)

[Når komplekse vansker fører til alvorlig skolefravær](http://statped.no)
(statped.no)

Komplekse vansker – alvorlig skolefravær

Kompetansepakken Inkluderende
Maren-Johanne Nordby

Anbefalt å lese videre:

Øverland, E., Damsgaard, K., Nordby M-J., Wilberg E.L., Tjäder H.G. og Bredesen A.M. (2020) *Elever med nevrotviklingsforstyrrelser og alvorlig skolefravær nr.5, Spesialpedagogikk.*

Hentet fra: [Elever med nevrotviklings-forstyrrelser og alvorlig skolefravær \(utdanningsnytt.no\)](#)

maren-johanne.nordby@statped.no

 statped.no

 facebook.com/statped

 twitter.com/statped